

FONDATION CUSTODIA

02

Het meest directe contact met kunst

Mariëtte Haveman

10

Het leven van Lugt

Arjan de Koomen

18

'Verkeren in 's kunstenaars gezelschap'

Ger Luijten

30

Een bloemlezing van schilderijen

Cécile Tainturier

42

Een onderhoud met de grootsten

Hans Buijs

50

Bruisend loof in olieverf

Ger Luijten

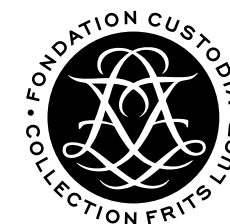
58

Uit de keuken van de kunstgeschiedenis

- De keus van de kunstenaar
Siemen Dijkstra
- Aangekocht voor de collectie
Fusien Bijl de Vroe

Zoals alle liefde is ook die voor kunst in de kern iets persoonlijks. Dat element is nog goed voelbaar in een klein Nederlands museum in het hart van Parijs: de Fondation Custodia. Achter de strenge gevel huist een paradijs voor de kunstliefhebber.

Alle interieur- en exterieurfoto's van de Fondation Custodia in dit Kunstschrift zijn gemaakt door Jannes Linders. Fotocredit kunstwerken: Fondation Custodia, Collection Frits Lugt, Paris

KUNSTSCHRIFT is een tweemaandelijks uitgave van Kunst en Schrijven bv, Amsterdam/Rotterdam 64ste jaargang, nr. 5 oktober/november 2020

REDACTIE
hoofd- en eindredactie
Mariëtte Haveman
beeldredactie
Andrea Müller-Schirmer
assistent eindredactie
Laurens Meerman
tekstredactie
Ingrid Mersel
redactieraad
Paul van den Akker
Ann-Sophie Lehmann
Annemiek Overbeek
Ruud Priem
Margriet Verhoef

VORMGEVING
Omar Saïid
Saïid & Smale, Amsterdam

REDACTIE
Kunstschrift
Postbus 10859
1001 EW Amsterdam
06-40406607
info@kunstschrift.nl
www.kunstschrift.nl

LITHOGRAFIE EN DRUK
Wilco Art Books, Amersfoort

AANMELDEN VOOR EEN ABONNEMENT
www.kunstschrift.nl of
klantenservice@aboland.nl
Abonnementenland
Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
+31(0)251-25 79 24

- jaarabonnement (6 nummers) € 58,-
- kortingsabonnement 65+ € 55,50
- abonnement buitenland € 71,50
korting van € 1,50 bij betaling met automatische incasso
- studentenabonnement (max. drie jaar) € 49,-
- proefabonnement (3 nummers) € 29,-
- losse nummers € 11,50 (exclusief verzendkosten)
- linnen bewaarband € 18,00 (inclusief verzendkosten)

Voor opzeggingen van het abonnement hanteren wij een termijn van twee maanden. Adreswijzigingen ontvangen wij graag drie weken van tevoren op het mailadres info@kunstschrift.nl

ISSN 0166-7297

AFBEELDING OMSLAG VOORZIJDE
Voordeur van de Fondation Custodia

AFBEELDING OMSLAG ACHTERZIJDE
Venster van het Hôtel Turgot, waarin de Fondation Custodia is gehuisvest

AFBEELDING OMSLAG BINNENKANT VOORZIJDE
Entree van de Fondation Custodia, 121 rue de Lille, Parijs

AFBEELDING OMSLAG BINNENKANT ACHTERZIJDE
De lucht boven de binnenplaats van de Fondation Custodia

Kunstschrift is ook te volgen op Facebook

HET MEEST DIRECTE CONTACT MET KUNST

MARIETTE HAVEMAN

Middenin Parijs, aan de rue de Lille, vlakbij het Musée d'Orsay en de Assemblée nationale, bevindt zich een klein Nederlands museum, de Fondation Custodia. Zonder de banier en de rode deur van de entree zou je er misschien aan voorbijlopen, maar achter de strenge klassieke gevel schuilt een klein paradijs: een prachtige kunstverzameling, bewaard in een oorspronkelijk stadspaleis uit de achttiende eeuw, aan de overzijde van de binnenplaats.

Musea behoren tot het meubilair van elke stad, in Nederland hebben we er zoveel dat je makkelijk zou vergeten wat een wonderen het zijn. Vaak zijn ze ontstaan rond de kern van een particuliere kunstverzameling. Soms heeft zo'n collectie nog een paar decennia bestaan in de vorm van een eigen museum. In Den Haag was er de collectie Steengracht, in Rotterdam de collectie Van der Vorm; Amsterdam had de verzameling Van der Hoop, waar het Rijksmuseum de *Brieflezende vrouw* van Vermeer en *Het Joodse bruidje* van Rembrandt aan te danken heeft. Museum Voorlinden in Wassenaar

is een fraai voorbeeld van een eigentijdse privécollectie omgeturnd tot museum.

Zulke collecties gaan vroeg of laat op in een groter museum, waarmee ze hun oorspronkelijke persoonlijkheid verliezen. De Fondation Custodia aan de rue de Lille is een zeldzame uitzondering op die regel. Het is nog steeds een museum-annex-woning. Er wordt nog steeds verzameld door de huidige staf, met grote inzet, creativiteit en een enorme kennis van zaken. De huidige collectie is rijker en omvattender dan de oorspronkelijke kern. Zo is de weergaloze verzameling olieverfschetsen van de Fondation grotendeels te danken aan de huidige directeur Ger Luijten [7]. Ook de collectie brieven, tekeningen en grafiek wordt gestaag uitgebreid. Maar dat verzamelbeleid stoelt grotendeels op de smaak en voorkeuren van de grondlegger, Frits Lugt [2,10].

Tekeningen en grafiek, brieven, schilderijen en artefacten, het verzamelen en ordenen van dergelijke bronnen was het levenswerk van Lugt. Schetsen boden de meest directe toegang tot het brein en de hand van de kunstenaar.

1 Venster van het Hôtel Turgot, waarin de Fondation Custodia is gehuisvest

2 Frits en To Lugt met hun aanstaande schoonzoon Jean Parein tijdens een vakantie in Zuid-Italië, Capri 1952

3 Achtergevel en tuin van Hôtel Turgot

Die nabijheid, daar ging het om. Lugt behoort tot de gelukkige eenlingen die van jongs af een doel voor ogen hadden, en dat doel levenslang trouw zijn gebleven. Van zijn zestiende, toen hij in dienst trad bij de Amsterdamse kunsthandel Muller en Cie, tot de laatste dag van zijn leven, op 15 juli 1970, toen hij stierf aan een hartstilstand, wandelend door Parijs op weg naar een nieuwe aanwinst voor die wonderschone collectie, die vandaag nog wordt gekoesterd en bewaard.

Niet elke privéverzameling leent zich voor zo'n eeuwig leven. Frits Lugt was een fenomeen omdat in zijn persoon en omstandigheden eigenlijk alles samenkwam: het plezier en het talent om kunst op te sporen, het begrip voor waar zijn vermogen lag tot een substantiële bijdrage aan

het openbaar kunstbezit, en een goed zakelijk instinct. Wat ook hielp was een comfortabel startkapitaal. Vooral na het huwelijk met Jacoba Klever, dochter van een van de aandeelhouders van de Steenkolen Handels Vereniging, stond niets hem in de weg. Hij reisde de wereld af [9], en bewoog zich voor zijn twintigste in de wereld van het echte verzamelen, op museaal niveau. In die wereld gold hij al vroeg als een factor om rekening mee te houden. Bij gelegenheid liet hij zich hard uit over de museale cultuur, die hij bevangen vond door een gebrek aan artistiek gevoel (*'wat men in het Rijksmuseum bijeen heeft gebracht als paedagogische stimulans, zet zich om in een paedagogisch vergif'*), en over de academische wereld, waar eigenlijk hetzelfde voor gold. Die uitspraken werden niet op prijs gesteld maar wel serieus genomen. Lugt had namelijk naast zijn

andere eigenschappen nog een, heel essentiële: hij was intellectueel en financieel onafhankelijk. In de wereld van het kunstverzamelen vroeger en nu spelen allerlei motieven mee, hoge en lage, maar Lugt had er maar één: geweldige kunst opsporen en die redden van de vergetelheid. Dat beschouwde hij als 'het ware scheppen'. In een brief van 11 december 1921 lichtte hij toe: 'Het meeste dat wij vermogen, is iets maken waaraan wij enig leven meegeven dat zodoende kans heeft in uitgebreider kring, en langer dan 't onszelf vergund is hier op aarde te toeven, anderen tot opwekking en aansporing te dienen.'

In dat redden, bewaren en tot leven wekken werd hij onvoorwaardelijk bijgestaan door zijn vrouw Jacoba (To) Klever [2,10]. Zo zien we hen nog rondstappen op oude foto's, vrolijk, overtuigd van hun grote missie en vermogen

44 Alabastron in de vorm van een dode haas, ca. 600-575 v. Chr. • oranjebruine terracotta, zwarte kleiverf en witblauwe verf, 24 x 7,7 cm • verworven in 1963

45 Antiek glas uit Syrië (100-0 v. Chr.), het oostelijk Middellandse Zeegebied (100-175 na Chr.) en Egypte (1400-1335 v. Chr.) • verworven in respectievelijk 1957, 1939 en 1925

6 De grand salon met links aan de wand de schilderijen van Pieter Codde [afb. 39] en Caspar Netscher [p. 61]

om die te verwezenlijken. Van de glamour die zo'n missie met zich mee kan brengen, was aan de buitenkant niet zoveel te zien. Op die julidag in 1970 zagen de verschrikte voorbijgangers in Parijs een doodgewone meneer ineenzakken, vermoedelijk gekleed in het ruimvallende jasje dat hij op veel foto's draagt.

Die schijnbaar alledaagse passant was de verpersoonlijking van dat waar wij in laatste instantie onze musea aan te danken hebben. En zo staat ook dat kleine museum in Parijs nog steeds model voor de ideale, authentieke kern van elk museum.

Wat voor mens school er in deze voorbeeldige verzamelaar? Zijn biograaf, J.F. Heijbroek laat dat een beetje in het midden, maar tussen de oogst van geboekstaafde feiten en cijfers uit dat overvolle leven, verrijst toch wel een beeld: van een man die, samen met zijn vrouw, wat boven de dagelijkse werkelijkheid zweefde, nauwelijks aangetast door de ellende op straatniveau waar die wereld van twee oorlogen zo vol mee zat. Dat gevoel van onthechting wordt versterkt door de manier waarop Lugt de paar grote tegenslagen die hemzelf troffen, tegemoet trad: het bedrog van zijn zaakwaarnemer, en de dood van zoon Huib op zeventienjarige leeftijd. De weergave van zijn reactie op beide gebeurtenissen getuigt van een eigenaardige, resolute gelijkmoedigheid. In zijn speech bij de crematie van zijn zoon gaf Lugt volgens zijn biograaf een treffende schets van 'de zending die Huib blijktbaar in zijn korte bestaan was opgelegd; een zending die nu vervuld was, zoodat zijn ouders hem thans in vollen vrede aan hogere bestemming konden afstaan.' In vollen vrede...

In de toelichting op de stichtingsakte voor de Fondation Custodia legde het echtpaar opnieuw een hooggestemde neutraliteit jegens hun overige vier kinderen aan de dag.

Misschien past dat ietwat onthechte, onaantastbare wel bij zo'n toewijding aan een ideaal: iets tot leven wekken 'dat zodoende kans heeft langer dan 't onszelf vergund is, anderen tot opwekking te dienen'. Door middel van objecten die het meest intieme contact boden met de oude kunst. Frits en To Lugt-Klever investeerden hun emotionele leven grotendeels in de kunst, en misschien had ook dat een prijs voor de directe omgeving. Of dat waar is of niet, voor ons telt het resultaat, van een zeldzaam vruchtbaar en au fond benijdenswaardig bestaan.

Mariëtte Haveman is hoofdredacteur van Kunstschrift

7 Het trappenhuis van de Fondation Custodia met olieverfschetsen

>> afbeelding pp. 8-9
8 **Louis Léopold Robert**
Gezicht op Napels met de Vesuvius, 1821 • olieverf op papier, op doek geplakt, 18,5 x 28,6 cm • verworven in 2010

